

DE STELTKLUUT

Tijdschrift van Natuurbeschermingsvereniging De Steltkluut

Lente 2025

In deze editie:

- Zeldzame Vermiljoenkever
- Vogels in de Hedwige en Prosper
- Riet, van duivelsbeet tot blauwborst
- Boekentip: Natuuramnesie

De Steltkluut

Uitgave van Natuurbeschermingsvereniging 'De Steltkluut' verschijnt 4x per jaar. Overname is toegestaan, mits bronvermelding. Auteurs zijn verantwoordelijk voor de inhoud van hun artikelen.

Redactie:

Carola André, Lucien Calle, Marleen Peeters, Ingrid Smit
redactie@steltkluut.nl

Voorpagina:

Vermiljoenkever, Liniedijk Hulst
Foto: foto Ineke Vanderhaegen

Opmaak & Productie:

De Ideeënfabriek van Pieters

Contributie 2025

De contributie bedraagt €25,00. Betalingen op rekeningnummer
IBAN: NL81 RABO 0136605540
Bic: RABONL2U
t.n.v. Natuurbeschermingsvereniging De Steltkluut

Adresgegevens:

Postbus 319, 4530 AH Terneuzen
www.steltkluut.nl
info@steltkluut.nl

Website: webmaster@steltkluut.nl

Voor meer nieuws volg ons op Facebook Steltkluut App (aanmelden via info@steltkluut.nl)

Planologiewerkgroep:
planologiewerkgroep@steltkluut.nl

Vogelwerkgroep:
vogelwerkgroep@steltkluut.nl

Werkgroep Landschapsbeheer:
landschapsbeheer@steltkluut.nl

Plantenwerkgroep:
plantenwerkgroep@steltkluut.nl

Insectenwerkgroep:
insectenwerkgroep@steltkluut.nl

Jeugdgroep:
jeugdgroep@steltkluut.nl

Bestuur:

Marleen Blommaert, voorzitter@steltkluut.nl
Maya Schellekens, secretaris@steltkluut.nl
Ria van Minnen, penningmeester@steltkluut.nl

Algemeen bestuurslid:

Marian Sponselee, Pieter Posthuma

Jaargang 55, nummer 1
ISSN 1875-1385

Inhoud

Steltkluut

- 4 De Vermiljoenkever in Oost-Zeeuws-Vlaanderen**
Lucien Calle
- 7 De Verdwaalgast**
Peter Maas
- 8 Vogels in de Hedwige en Prosper, Voortgangsrapport 2025**
Henk Castelijns
- 12 Waardevolle WesterscheldeDijken Slaaplaatsstelling ganzen**
Huub Bun
- 13 Agenda**
- 14 Biodiversiteit op de Westerscheldedijk door aangepast beheer**
Marleen Peeters
- 17 Boekentip: Natuuramnesie, Hoe we vergeten zijn hoe de natuur er vroeger uitzag**
Lucien Calle
- 18 Riet, van duivelsbeet tot blauwborst**
Marleen Peeters
- 21 Insectenweetjes**
Marleen Peeters
- 22 Korte berichten**
- 23 Het jaar van de Torenavalk**
Marleen Peeters
- 't Stekkertje**
- 24 NatuurToon: Heggenmus**
Toon Hagenaar
- 25 ToonsPuzzel: Vogelgeluiden**
Toon Hagenaar
- 26 Toon'aard: Zingende vogels**
Toon Hagenaar

De achterflap

Vogels in de Hedwige en Prosper
Jo de Kind

Uiterste inleverdatum voor de kopij:
Lentenummer 1 februari
Zomernummer 1 mei
Herfstnummer 1 augustus
Winternummer 1 november

Lid worden?

www.steltkluut.nl/vereniging/lid-worden

Van de redactie

Rondom het thema Waardevolle WesterscheldeDijken worden regelmatig excursies georganiseerd. In de winter zijn de planten en insecten in rust en daarom lagen de excursies deels stil. Toch is de rubriek WesterschelDEDijken goed gevuld. Achter de schermen bleven de werkgroepen actief. De Vogelwerkgroep onderzocht hoeveel ganzen de Westerschelde en Saeftinghe gebruiken om 's nachts ongestoord te rusten. Huub Bun beschrijft de resultaten in 'Slaapplaatstelling ganzen'. De Plantenwerkgroep besprak met het Waterschap Scheldestromen voorstellen om de biodiversiteit op de zeedijken te vergroten. Marleen Peeters beschrijft het resultaat van dit overleg in 'Meer biodiversiteit op de WesterschelDEDijk door aangepast beheer'.

Op 25 oktober 2022 was de ontpoldering van veelbesproken Hedwige- en Prosperpolder een feit. Sindsdien worden de vogels in dit gebied maandelijks geteld. Henk Castelijns beschrijft in 'Vogels in de Hedwige en Prosper' hoe de vogelstand zich hier vanaf 2022 heeft ontwikkeld. Er foerageren inmiddels duizenden vogels.

Vorig jaar werd de zeldzame Vermiljoenkever voor het eerst meerdere malen gezien in Oost-Zeeuws-Vlaanderen. Hij leeft in kwijnende oude bomen en zijn komst is een teken dat extensief bosbeheer resultaat oplevert, concludeert Lucien Calle in zijn artikel.

Dat goed beheer ook op andere plaatsen voor de natuur belangrijk is, blijkt uit het artikel 'Riet: van duivelsbeet tot blauwborst'. Rietkragen langs waterlopen worden meestal in hun geheel verwijderd, een ramp voor rietbewoners. Marleen Peeters beschrijft de andere opties die er zijn om het riet in toom te houden. Daarnaast beschrijft zij in de rubriek 'Insectenweetjes' het insectenleven in het riet. De boekentip van Lucien Calle gaat over het boek 'Natuuramnesie, Hoe we vergeten zijn hoe de natuur er vroeger uitzag'. We zijn geneigd de staat van de natuur te vergelijken met die van onze jeugd. Daarmee veronachtzamen wel we eens hoe veel daarvoor al verloren is gegaan. Gelukkig zijn er tijdens ons leven ook verbeteringen geweest. Ooit was de Buizerd zo'n beetje uit onze streek verdwenen. Door het verbod op DDT en de inzet van lokale vogelbeschermers is deze roofvogel nu weer in stabiele aantallen aanwezig.

Helaas geldt dit niet voor de Torenvalk. De kletsnatte winter en het daarmee samenhangende gebrek aan muizen was voor Torenvalken een ramp, terwijl het al zo slecht gaat met deze roofvogel. Sovon en de Vogelbescherming hebben daarom 2025 uitgeroepen tot het jaar van de Torenvalk. In dit nummer extra aandacht voor de Torenvalk en een verzoek om een bijdrage te leveren aan onderzoek naar de leefwijze van de Torenvalk. Meer kennis kan immers leiden tot effectieve beschermingsmaatregelen.

Foto Huub Bun

De Vermiljoenkever in Oost-Zeeuws-Vlaanderen

De Vermiljoenkever is sterk afgeplat en kan daardoor in smalle spleten leven

Lucien Calle (Tekst en foto's)

De Vermiljoenkever (*Cucujus cinnaberinus*) is een zeer zeldzame kever, die in 2012 als nieuwe soort voor Nederland werd ontdekt. Hij is afkomstig uit Centraal-Europa en is voor zover bekend overal zeldzaam. Sinds enkele jaren is de soort in Nederland en Vlaanderen bezig zich verder te verspreiden. De soort leeft in oudere kwijnende en dode bomen. De uitbreiding is een teken dat het in zijn algemeenheid met het bosbeheer de goede kant opgaat. Met name het toegenomen respect voor dood hout en kwijnende veteranenbomen is een oorzaak voor de verbetering. De Vermiljoenkever is een icoonsoort voor het bosbeheer en de aan dood hout gebonden soorten.

In Oost-Zeeuws-Vlaanderen zijn er sinds 2024 een aantal waarnemingen van Vermiljoenkevers gedaan. De vindplaatsen liggen dicht bij elkaar aan de oost- en zuidzijde van Hulst in de bossen van de Liniedijk, het Zeegat en de Zoete Vaart. De eerste kever werd gevonden door Ineke Vanderhaegen. Daarna werd deze soort ook gevonden door Cathy Maas, Rik Bak (zelfs vier keer) en Lucien Calle. De drie bossen waar deze soort nu aanwezig is, zijn vochtige bossen met veel dikke bomen en dood hout, precies de voorkeurshabitat.

Biotoop

De biotoop van de Vermiljoenkever wordt gevormd door vochtige bossen, houtwallen en lanen met bomen en dikke takken die recent zijn doodgegaan. Ook meer solitaire of opgestapelde boomstammen kunnen gekoloniseerd worden.

De larve van de kever leeft twee jaar achter de schors van recent afgestorven bomen of takken en ook de volwassen kever leeft het grootste deel van zijn leven achter schors. De kevers zijn 11 tot 15 millimeter groot. Ze zijn erg plat zodat ze goed in smalle spleten kunnen leven. Hier vinden zowel de larven als de volwassen kevers hun voedsel: rottend hout en andere insecten. Populier is in Nederland favoriet, maar ook de meeste andere loofbomen en zelfs enkele naaldboomsoorten worden bewoond.

Status en beheer

Omdat het zo'n zeldzame soort is, gaan alle alarmbellen rinkelen als er Vermiljoenkevers aanwezig zijn. De soort is opgenomen in zowel de Habitatrichtlijn, de Omgevingswet als in verschillende Gedragscodes. Opname in bijlage IV en II van

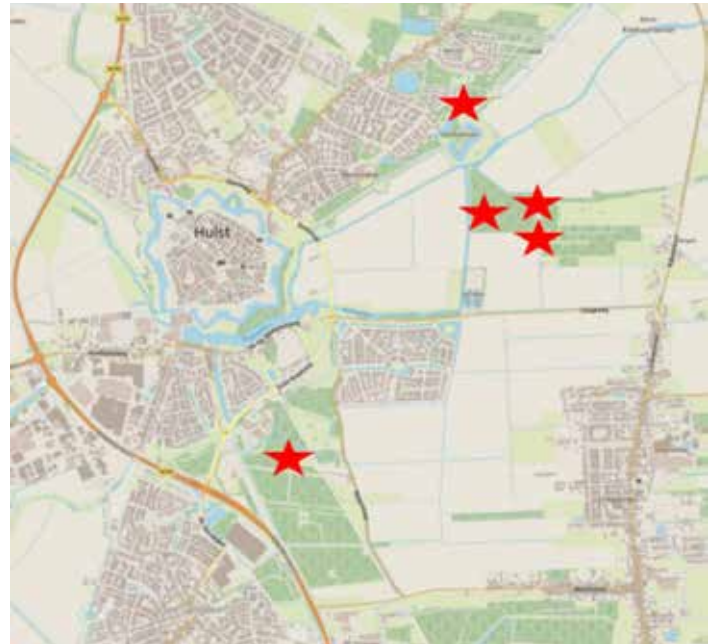

de Europese Habitatrichtlijn betekent dat Nederland de soort snel en strikt moet beschermen door een aantal verboden in te stellen op onder meer het vangen van de kever en het verstoren van voortplantings- of rustplaatsen. Nederland moet in de toekomst ook beschermde gebieden voor deze kever aanwijzen. De opname in de Omgevingswet betekent een strikte bescherming, inclusief de biotoop. Dit betekent dat in het verspreidingsgebied van de Vermiljoenkever kwijnende, dode of omgevallen bomen en dikke dode takken in sommige gevallen strikt beschermd zijn en niet verwijderd mogen worden. Voor beheeringrepen is een ontheffing nodig. Bij werkzaamheden in het bos en bij het verwijderen van 'gevaarlijke bomen en takken' dienen goede plannen te worden gemaakt die bij een ontheffingsaanvraag gevoegd dienen te worden. De aanwezigheid van de Vermiljoenkever betekent ook dat de instandhouding van het areaal vochtig bos én het volume dood hout nu en in de toekomst aandachtspunten zijn om daarmee de door de Europese Habitatrichtlijn geëiste duurzame staat van instandhouding te kunnen garanderen.

Vanuit Landschapsbeheer Zeeland zijn de beheerders van de bossen waar de Vermiljoenkever is aangetroffen inmiddels benaderd. Met Staatsbosbeheer zijn afspraken voor veldbezoeken gemaakt, waarbij de mogelijkheden voor een aangepast beheer in kaart gebracht zullen worden. Daarbij kan gedacht worden om bij voorgenomen kap voor houtproductiedoeleinden, dat meer gefaseerd te doen, dode of sterk verzwakte exemplaren te sparen en voldoende dikker takhout in het bos achter te laten. Ook in net omgezaagde dode bomen met schors kan de kever zich vestigen en het is daarom van belang dat er na één maart geen bomen lang blijven liggen. Vermiljoenevers kunnen daar eieren in gaan afzetten die dan later afgevoerd worden. Aanvullend kan nog bezien worden of de in potentie geschikte bossen (vochtige delen) al voldoende dood hout bevatten. Zo niet, dan kan dikker vers dood hout aangebracht worden. Ook in bossen waar deze soort nog niet aanwezig is, kan in het beheer alvast voorgesorteerd worden, zodat deze kever en daarmee ook alle andere soorten die van veteranobomen en dood hout afhankelijk zijn, geholpen worden.

Relatie met Mopsvleermuis

Er is een opvallende overeenkomst met een soort uit een totaal andere soortgroep: de Mopsvleermuis. Ook de Mopsvleermuis is afhankelijk van dezelfde biotoop, vooral oudere en veteranobomen en ook met loshangende schorsplaten. Ook deze soort is op dezelfde manier strikt beschermd en dus ook voor deze soort moeten beschermingsgebieden aangewezen worden en een bijpassend beheer uitgevoerd worden. Eerder werd door Het Zeeuwse Landschap en Landschapsbeheer Zeeland in De Steltkluut de voorgenomen acties voor deze zeldzame vleermuis beschreven (Calle, Wieland en Dobbelaar, 2024). Voor de beide soorten is een goed beheer van de veteranobomen van groot belang. Nu blijkt dat beide soorten in een aantal terreinen samen voorkomen en ongeveer dezelfde beheer nodig hebben, ligt het voor de hand om hierin samen op te trekken.

Vindplaatsen van de Vermiljoenkever, oostelijk en zuidelijk van Hulst

Monitoring

Er is een landelijke monitoringsverplichting. In de verschillende provincies in Nederland (Noord-Brabant, Limburg) worden gerichte inventarisaties uitgevoerd. Het is verstandig om ook de Zeeuwse populatie in kaart te brengen en de komende jaren te blijven monitoren. In de aanpalende bossen van Clinge, Sint-Jansteen en de Wildelanden is inmiddels ook gezocht naar de kever, maar de soort lijkt daar (nog) niet aanwezig. In Oost-Zeeuws-Vlaanderen lijken als grotere vochtige bossen met veel populieren en wilgen in

Larve Vermiljoenkever (Foto Rik Bak)

potentie geschikt: de Populierenbossen van de Schommeling bij Heikant, Plasschaert en Karnemelkpolder te Koewacht, het Axelse bos en de Bossen bij de Eerste- en Tweede Verkorting bij Axel. In Zeeland lijken er verder mogelijkheden o.a. in het Erasmusbos bij Cadzand, het Poelbos bij Goes en de bossen op de Slikken van de Heen. De mogelijk geschikte bossen in Zeeuws-Vlaanderen zijn inmiddels afgezocht. Daar zijn geen Vermiljoenkevers aangetroffen.

Bij het inventariseren is het wel uiterst belangrijk om dat met grote voorzichtigheid te doen. De dieren leven achter loshangende schorsplaten en het op grote schaal afrukken van deze losse schors leidt tot vernietiging van de biotoop! Hier en daar een kleiner stukje oplichten en weer precies zo terugleggen is het best. Voorzichtigheid is geboden. Maximaal drie bomen per bosdeel onderzoeken. En waar kevers aanwezig zijn, onmiddellijk stoppen met verder zoeken. Er kan ook gewerkt worden met lokstammen: het neerleggen van stammen (met name populier) in vochtige bossen. Daarmee wordt tegelijk een nieuw biotoop aangevoerd.

Dit artikel is een ingekorte versie. Een wat uitgebreidere versie is geplaatst op de website van De Steltkluut. Daarin is ook wat praktische informatie over het gewenste beheer, met voorschriften uit de Gedragscodes, opgenomen.

Bronnen

Calle L., A. Wieland en M. Dobbelaar, 2024.
Een nieuw project voor twee bijzondere vleermuizen, Steltkluut winter 2024.

Website EIS-Nederland.nl: soortenbeleid/habitatrichtlijn/kevers/vermiljoenkever, hierop staat een uitgebreide literatuurlijst.

Liniedijk Hulst. Vochtige bossen met veel vers en dikker stervend en dood hout zijn belangrijk

De Verdwaalgast

Peter Maas (Tekst & foto)

Op zoek naar stille, verlaten plekjes. Een bankje, uitzichtpunt, rustpunt. En vooral: ergens middenin de natuur. Om je te verwonderen en stil te staan. Vandaag: de Margaretha.

Hier moet je zijn in de loop van maart en natuurlijk in april en mei. Sta 's morgens vroeg, nog vóór dag en dauw bovenop de zeedijk van de Margarethapolder even ten oosten van Terneuzen. Tuur met je verrekijker de zeedijk af, zowel naar het oosten als naar het westen en met wat geluk zie je ze komen: de boertjes, de piepertjes, de kwikjes, de leeuwerikjes en nog zo veel andere soorten. De vogeltrek is begonnen en laat zich vanaf deze plek heel mooi aanschouwen. De wind moet goed zijn, het zicht moet goed zijn en het enige waar je zelf een beetje invloed op heb is je eigen zin om hier te staan. Je moet wat geluk hebben en wat een geluk heb je als er ineens de eerste Boerenwaluw in je beeld komt vliegen. Buitendijks scharrelen de Steenloperptjes en dobberen er wat Bergeenden en een Fuut. Op goede dagen sta je hier zelden alleen

en kom je hier alle bekende namen uit onze vogelwerkgroep tegen. Ze noteren alles zeer nauwkeurig, leggen details vast en maken foto's. Vrijwel meteen komt alles ook online te staan en kun je dus terugzien wat er deze ochtend gespot is op deze post. Kijk daarvoor maar eens op de website van trektellen.nl en zoek naar de telpost Margarethapolder. Alle soorten, alle data, tijden en of ze vanuit oost of west zijn komen aanvliegen. Aantallen die je je nauwelijks kunt voorstellen en soorten die je niet zou durven verwachten.

Maar ook al ben je geen vogelaar, het is hier goed toeven. De vorm van de telpost is zodanig dat er altijd een plekje uit de wind is om te zitten en het uitzicht is hoe dan ook fantastisch. Afhankelijk van de richting kijk je tot aan de Paardendijk of tot voorbij de Val, Zaamslag of Othene. Voor je liggen

de krekens van de Margarethapolder met twee broedeilandjes klaar om de Zwartkopmeeuwen en Visdiefjes te ontvangen. Buitendijks tot aan beide horizonten de majestueuze Westerschelde met stroomgeulen en zandplaten en aan de overkant mag je raden of het torentje dat je daar ziet van Ellewoutsdijk, Baarland of Oudelande is. Binnendijks overtijen de Wulpen en Scholekster. Stig stapte een Grote zilverreiger. Een Dodaars duikt.

Vogels in de Hedwige en Prosper, Voortgangsrapport

Henk Castelijn (Tekst en foto's)

Op 25 oktober 2022 was de ontpoldering van veelbesproken Hedwige- en Prosperpolder een feit. Sindsdien is het gebied intensief gemonitord en werden alle vogels in dit getijdegebied maandelijks geteld. De resultaten zijn indrukwekkend. Duizenden vogels foerageren inmiddels op de slikken.

Nog maar een paar jaar geleden was de Hedwigepolder boerenland. Ter compensatie van het uitbaggeren van de Westerschelde voor de scheepvaart waardoor de slikken langs de oevers verdwenen, werd in 2005 besloten dit gebied terug te geven aan de natuur. Het leidde tot veel discussies en politiek gekrakeel. Uiteindelijk werd de knoop doorgehakt. Op 25 oktober 2022 was de ontpoldering een feit en ontstond er een slikkengebied van 300 hectare. Tezamen met het Sieperdschor en het in België ontpolderde noordelijke deel van de Prosperpolder is het gebied zelfs 570 hectare. En alles is betaald door België, wat wil je nog meer.

Vanaf het begin zijn de vogels in het nieuw ontstane getijdegebied maandelijks geteld. Dat gebeurt gelijktijdig met tellingen in het Verdrongen Land van Saeftinghe. Tot en met januari 2025 gaat het om 23 tellingen tijdens laag- en 29 tellingen tijdens hoogwater. Om diverse redenen ontbreken laagwatertellingen voor de maanden april, mei, juni en september 2023 en mei en juni 2024.

De telresultaten worden bijgehouden voor drie afzonderlijke deelgebieden: het Sieperda-, het Hedwige- en het Prosperpolder. In dit artikel wordt gewerkt met het totaal per telling voor het gehele gebied. De grafieken zijn gemaakt met behulp van maandmaxima. Overvliegende vogels worden wel genoteerd, maar worden niet meegenomen in deze rapportage. Dat geldt ook voor de niet-watervogels, zoals roof- en zangvogels.

Indeling in voedselgroepen en doelsoorten Natura 2000.

Op basis van het gedrag en de literatuur is een indeling gemaakt in vijf voedselgroepen¹ en een restgroep 'niet geklasseerd'. Per groep is het resultaat samengevat in een grafiek. Bij iedere grafiek wordt een korte toelichting gegeven.

Saeftinghe, de Westerschelde en de Hedwige zijn Natura 2000 gebieden. Al deze gebieden zijn geselecteerd op grond van het voorkomen van soorten en habitattypen die vanuit Europees oogpunt bescherming nodig hebben. Om te kunnen beoordelen of de kwaliteit van deze gebieden voldoende is, zijn er o.a. lijsten met doelsoorten opgesteld met per doelsoort de gewenste aantallen. In dit rapport zijn de aantallen van de

1. Voor voedselgroepen geraadpleegde literatuur: Heidinga et al., Cramp S. & Simmons 1977 en 1983 en Hoekstein et al. 2024.

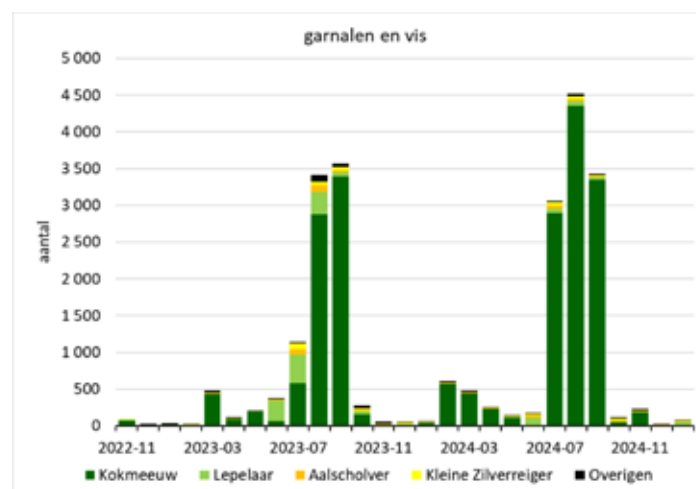
doelsoorten bij de Westerschelde en Saeftinghe gebaseerd op het maandgemiddelde van 2023 en 2024 tezamen (dus zonder het resultaat van november en december 2022 en januari 2025) en getoetst aan de doelaantallen ontleend aan Heidinga et al. 2023.

Resultaten

Garnalen en vis. In het eerste jaar ging het in augustus en september om flinke aantallen. Dat gold ook voor de maanden juli t/m september in het tweede jaar. Uit onderzoek in juni en oktober 2023 is gebleken dat het aanbod van (kleine) vis en garnalen hoog is (Dillen et al. 2023).

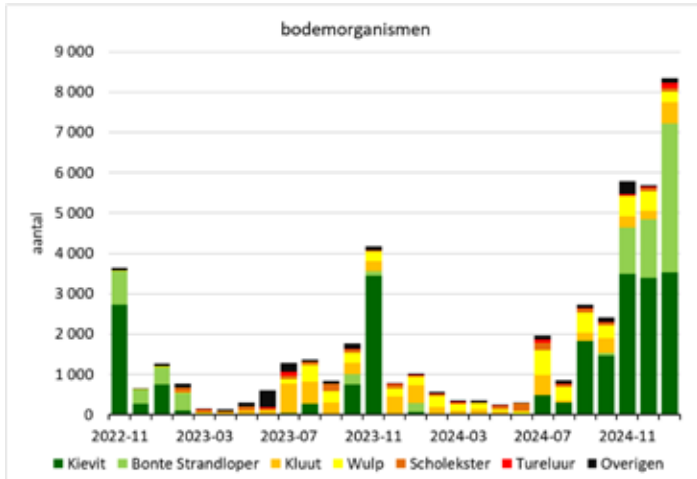
Op 26 juli werd waargenomen dat om 1.45 uur na hoogwater alleen al in het Hedwigeschor circa 1.500 Kokmeeuwen op een smalle strook droogvallend slik nabij de zeedijk naar voedsel zochten.

De bijdrage N2000 voor de Lepelaar bedraagt 187% en voor de Kleine Zilverreiger 44%. Voor Kokmeeuw en Aalscholver zijn - merkwaardig genoeg - geen doelaantallen geformuleerd.

Bodemorganismen. Bij deze groep gaat het om steltlopers. De meeste soort foerageren vooral op de slikkige delen binnen het gebied. Scholekster en Bontbekplevier doen dat juist op hard substraat.

Bij de Kievit en Bonte Strandloper ging in de eerste winter vooral om rustende vogels. Tegenwoordig wordt er volop gefoerageerd. Het aantal van beide soorten is fors toegenomen. De bijdrage N2000 voor Kievit bedraagt 16% en voor Bonte Strandloper 1%.

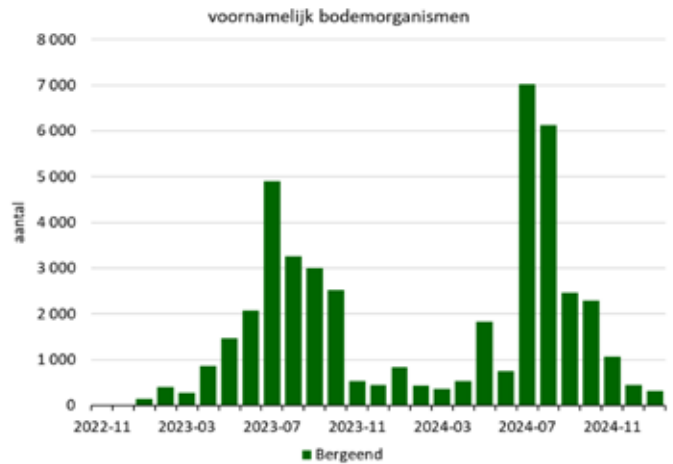

Kluten foerageren op plaatsen met zacht slijk. Vogels die in de ontpoldering foerageren doen dat ook bij het Groot Buitenschoor aan de oostoever van de Schelde. De bijdrage N2000 bedraagt 40%.

De Wulp leeft in getijdengebieden vooral van wormen. Ging het in 2023 gemiddeld per maand nog om 122 exemplaren, in 2024 was dat opgelopen naar 301. De bijdrage N2000 bedraagt 8% (in 2023 5% en in 2024 12%). Heeft deze toename te maken met een hoger prooiaanbod?

Scholeksters foerageren voornamelijk bij de monding van de hoofdgeulen op plaatsen met wat harder substraat. Waarschijnlijk leven ze daar van schelpdieren. Tureluurs moeten het juist hebben van slikkige delen. In 2023 en 2024 waren in juli de aantallen het hoogst. In januari 2025 was er plots een toename. De bijdrage N2000 voor Scholekster bedraagt 1% en voor Tureluur 2%.

Voornamelijk bodemorganismen. De enige soort binnen deze groep is de Bergeend. Op slikkige plaatsen filteren ze wat

Hedwige

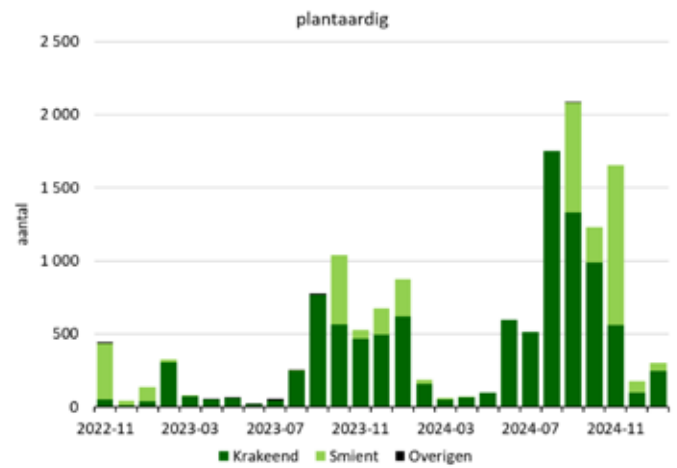
verteerbaar voor ze is uit de bovenste vier centimeter. Het gaat in de (na)zomer om forse aantallen: in 2023 maximaal 4.900 en in 2024 7.000 ex. De bijdrage aan N2000 bedraagt 39%. Een deel van de vogels brengt de vleugelrui door in het gebied. Op 26 juli 2024 lieten 1.640 van de 3.300 in het Hedwigeschor verblijvende Bergeenden zich met opkomend water vanaf de monding het gebied in drijven. Met afgaand water dreven 800 ex. weer naar de monding toe. De rest bleef achter op het droogvallende slik. Weinig energie gebruiken is wel zo handig als je vanwege de rui niet kunt vliegen.

Plantaardig en bodemorganismen. In de ontpoldering gaat het om drie eendensorten die in relevante aantallen voorkomen en daar leven van een mix van plantaardig en dierlijk materiaal. Meteen al na het openen van de dijk ging het om behoorlijke aantallen. Waarschijnlijk profiteerden ze vooral van zaden en resten van akkerkruiden waarmee het gebied na een aantal jaren braak te hebben gelegen begroeid was geraakt.

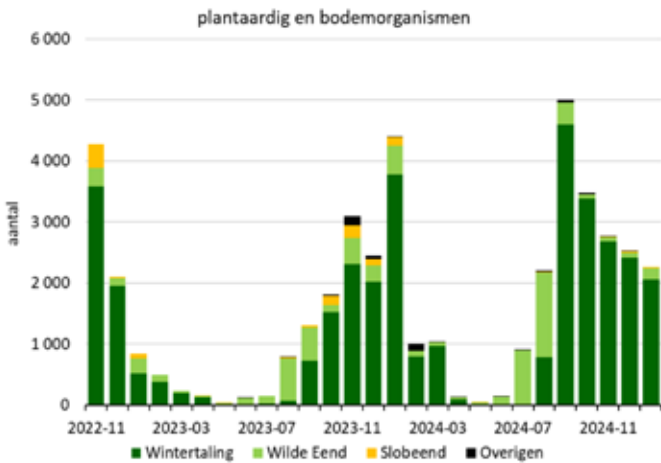
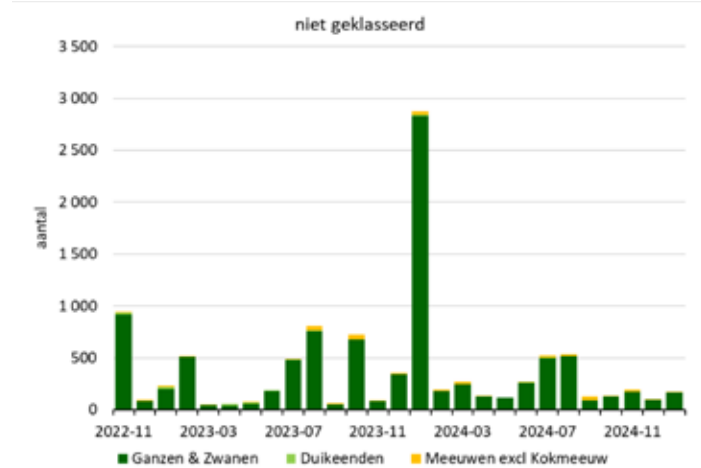
De Slobeend lijkt zijn beste tijd al te hebben gehad. Deze soort is in getijdengebieden nooit algemeen. De bijdrage voor N2000 bedraagt 46%. Voor de Wilde Eend gaat het om 2%. De soort is vooral aanwezig in de periode augustus-september. De Wintertaling is met een bijdrage van 102% de belangrijkste van de drie. De aantallen zijn het hoogst in het najaar en de winter. De jaarmaxima waren achtereenvolgens 3.580, 3.770 en 4.600 exemplaren. Onderzoek in de Zeeschelde heeft aangetoond dat Wintertalingen daar vooral foerageren op Oligochaeta (wormen) (Van de Meutter et al. 2023). Hoe zit dat in de ontpoldering?

Plantaardig. Krakeend en Smient zijn echte herbivoren. Krakeenden worden vooral foeragerend op Vaucheria (Nopjeswier) waargenomen. Op 26 juli 2024 foerageerden vanaf één uur na hoogwater in het Hedwigeschor 470 vogels op de droogvallende wierevelden die vooral te vinden zijn op plaatsen met wat harder substraat. Na ruim twee uur verdwenen de meeste Krakeenden naar de geulen om er te rusten. Ook Smienten zijn wel foeragerend op Nopjeswier waargenomen. Het betreft echter maar een klein aandeel van het totaal.

De Krakeend draagt voor 1.001% (!) bij aan het doelaantal N2000 de Smient slechts voor 1%.

Niet geklasseerd. Bij deze groep gaat het vooral om ganzen die het gebied gebruiken om te rusten. Het betreft vooral Grauwe Ganzen. Bij de uitschieter in januari 2024 gaat het om een groep van 2020 rustende Brandganzen.

Conclusies en vragen voor verder onderzoek

In de zomermaanden is het aantal vis- en garnalen etende vogels hoog. In 2023 heeft op beperkte schaal onderzoek naar genoemde prooidieren plaatsgevonden. Het is wenselijk om dit onderzoek te herhalen. De in het gebied foeragerende steltlopers, de Bergeend en waarschijnlijk ook de Wintertaling moeten het vooral hebben van bodemorganismen. Is het toenemend aantal vogels te linken aan een hogere biomassa en grotere diversiteit aan bodemorganismen?

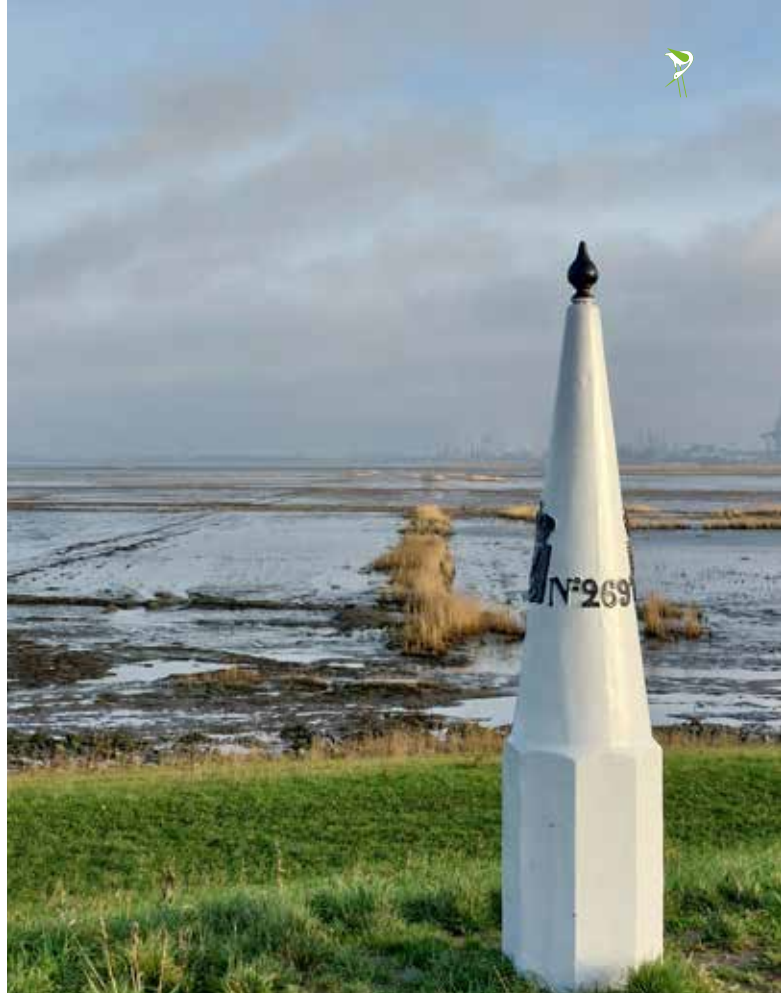
De bijdrage aan de doelstellingen voor het Natura 2000 gebied Westerschelde & Saeftinghe is fors. Het gaat om Krakeend (1.001%), Lepelaar (187%), Wintertaling (102%), Slobeend (46%, afnemend), Kleine Zilverreiger (44%), Bergeend (39%), Kievit 16% en Wulp (8%, toenemend). Het is wenselijk om voortaan in alle maanden van het jaar tellingen tijdens laagwater uit te voeren.

Tijdens laagwatertellingen in december en januari was de dichtheid aan vogels rondom de panoramaheuvel ten opzichte van eerdere tellingen opvallend laag. Het is aannemelijk dat dit een gevolg is van de verstoring tijdens werkzaamheden aan de panoramaheuvel. Iets om in de toekomst, als de activiteiten rondom de heuvel toenemen, rekening mee te houden.

Medewerkers

De laagwatertellingen worden uitgevoerd door medewerkers en vrijwilligers van Het Zeeuwse Landschap en de Steltkluut en de hoogwatertellingen door medewerkers en vrijwilligers van het INBO.

Bart Van de Voorde, Bas de Maat, Christine Lombaerts, Christine van Esbroeck, Geert Bussens, Geert Spanoghe, Gerrit Schuermans, Hans Heynssens, Henk Castelijns, Ilya Spanoghe, Jaco Walhout, Jan De Vos, Kenny Hessel, Kjell Janssens,

Hedwige

Kurt Vossaert, Lieven Nachtergale, Lieven Van Poeck, Louis Schramme, Marc Jeurissen, Marian Sponselee, Mark Snyders, Marlies Castelijns, Nora Van de Wetering, René Maes, Simon De Smet, Stijn Baeten, Wally Baaten, Walter Van Kerkhoven, Ward De Groote, Wim Mertens, Wout De Rouck, Wouter van Zandbrink.

Literatuur

Dillen A., Spanoghe G., Soors J., Hessel K., Janssens K. & Staut M. 2023. Visbestandopname in de Hedwige-Proseperpolder één jaar na de ontpoldering. Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Agentschap Natuur en Bos en Natuurpunt Waasland.

Cramp S. & Simmons K.E.L. (editors) 1977. Handbook of the birds of Europe, the Middle East and North Africa: the birds of the Western Palearctic. Volume 1. Ostrich to ducks. Oxford University Press, Oxford.

Cramp S. & Simmons K.E.L. (editors) 1983. Handbook of the birds of Europe, the Middle East and North Africa: the birds of the Western Palearctic. Volume 3. Waders to gulls. Oxford University Press, Oxford.

Heidinga D., Schilt B., Brekelmans M. & Versloot F. 2023. Ecologische evaluatie Natura 2000-beheerplannen. Natura 2000-beheerplan Westerschelde & Saeftinghe. Rijkswaterstaat/Witteveen+Bos.

Hoekstein, M.S.J., Sluijter M., van Straalen K.D. & Janse W. 2024. Watervogels en zeehonden in de Zoute Delta in 2022/2023. Rijkswaterstaat, Centrale informatievoorziening Rapport BM 24.01. Deltamilieu Projecten Rapportnr. 2024-01. Deltamilieu Projecten, Vlissingen.

Van de Meutter F., De Regge N., Soors, J., Bezdenjesnji O., Buerms D., De Beukelaer J., Vanoverbeke J., Van den Bergh E., Van Ryckegem G. 2023. Foeragegedrag en het bepalen van draagkracht van wintertaling in de Zeeschelde. Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel.

Henk Castelijns, Marollenoord 10, 4553 CP Philippine
castelijns@zeelandnet.nl

Brandgans meest getelde vogel tijdens de slaaplaatstelling Westerscheldedijken

Huub Bun (Tekst), Alex van Herrewege (Foto)

Elk jaar is het weer een spektakel als er in het najaar en in de winter enkele duizenden ‘vriesganzen’ elke avond en ochtend de Westerscheldedijken overvliegen om te overnachten op de zandplaten in de Schelde of in het Verdronken land van Saeftinghe. Een oorverdovend geluid tegen een mooie avondlucht of vroege ochtendlucht. Het gaat hier niet alleen om Grauwe ganzen, maar ook om Kolganzen, Toendrarietganzen en Brandganzen, die van de akkers rond zonsopkomst of zonsondergang de Westerscheldedijk overvliegen

In het tweede jaar van ons thema Waardevolle Westerscheldedijken vonden we het een prima idee om een slaaplaatstelling van ganzen toe te voegen aan onze activiteiten. We konden hierbij mooi aansluiten bij de landelijke ganzentelling van SOVON. Al eerder was op 4 december 2024 een stukje over de Brandgans verschenen in het Zeeuws Vlaams Advertentieblad, waar we tweewekelijks een soort van de Westerscheldedijken belichten. Voor de Steltkluut was dit de eerste integrale ganzentelling langs de hele Westerschelde. Bijzonder was dat het uiteindelijk ook de Brandgans was waarvan de hoogste aantallen werden geteld. Hiervoor moest wel een bijzondere inspanning worden geleverd. Er werd gekozen voor een vroege ochtendtelling.

De telling vond plaats van 45 minuten voor zonsopkomst tot 1 uur erna om vooral geen vertrekkende ganzen te missen. De

vogels vliegen dan van hun slaapplaatsen in Saeftinghe en de zandplaten in de Westerschelde de dijk over om te gaan foerageren op de akkers binnendijks. Dat vogeltellers geen watjes blijken te zijn, is weer eens bewezen. Een 14-tal tellers van De Steltkluut en enkele vaste Saeftinghetellers trokken

Eerste integrale ganzentelling Westerschelde oost... door leden van de Steltkluut								
datum: 250125	van 07:45u - 09:30u		weer: af en toe regen, 7 gr. 8/8					
Locatie	ganzensoort							
	kolgans	toendrarietgans	grauwe gans	brandgans	grote canadese gans			
					soepgans			
1 = Hellegat	52	70	149	83	0	1		355
2 = radartoren	70	972	24	2512	0	0		3578
3 = Walsoorden	932	0	5	3016	0	0		3953
4 = Kruispolderhaven	53	20	1553	19	0	0		1645
5 = Liniepaal	2020	1550	1240	2370	5	0		7185
6 = Emmahaven	2115	470	425	425	0	0		3435
7 = Gasdam	160	0	95	3030	0	0		3285
	5402	3082	3491	11455	5	1		23436
waarvan Saeftinghe	4348	2040	3313	5844	5	15545	= 66,3 %	
(= 4+ 5+ 6 + 7)								
opgesteld door : Huub Bun								

Brandgans

op zaterdag 25 januari door weer en wind in alle vroegte in het donker naar de Westerscheldedijken. Ook onze bevriende tellers van het Duumpje sloten aan om de ganzen aan hun zijde mee te tellen, nadat eerder hun slaapplaatstelling mislukt was. Aan onze zijde van het kanaal werd er aan de Westerscheldedijk op 7 locaties geteld. Vanaf gemaal Campen tot de Gasdam bij Saeftinghe werden alle ganzen op soort gedetermineerd, waarna er in het Bezoekerscentrum koffie met koek klaarstond om de resultaten te evalueren. In totaal

werden 23.400 ganzen geteld. De Brandgans was de soort waarvan er het meeste werden geteld, meer dan 11.000 waren het er. Ze werden gevolgd door de Kolgans met ruim 5000, Grauwe gans en Toendrarietgans beide met ruim 3000. Op het kaartje en in de tabel kun je per locatie zien waar welke ganzen het meest geteld werden.

Wat we al wisten, is dat duizenden ganzen Saeftinghe als overnachtingsplaats kiezen, maar niet dat het er zoveel waren. Ook blijkt uit deze telling dat in deze periode ongeveer twee derde deel van de ganzen afkomstig is uit Saeftinghe en de rest vooral op de Platen heeft overnacht. Tellingen van het Duumpje laten zien dat er daar zo'n 8000 ganzen van de Hoge Platen de dijk over kwamen vliegen, waarvan 5500 Brandgans. Dit alles betekent dat er meer dan 30.000 ganzen de Westerschelde als overnachtingsplaats hebben gebruikt. Het grote belang van de Westerschelde met zijn zandplaten, schorren en slikken is hier weer eens extra aangetoond.

Met dank aan de tellers: Ria en Bert, Marian en Wally, Carola, Hanneke en Ingrid, Joop en Christine, Huub, Dries en Lineke, Rob en Luc, Henk en Marc

Agenda

STELTKLUUT

Zaterdag 22 maart 9.00-12.00	Wandeling Groot Eiland Graag vooraf aanmelden via info@Steltkluut.nl
Zondag 6 april	Clubfeest van De Steltkluut: Zie Korte berichten
29 april 19.30 uur-21.00 uur	Algemene Leden Vergadering Edvard Grieghof 113 Zie Korte berichten
Zondag 1 juni 10.00 uur - 11.30 uur.	Excursie/wandeling in het natuurontwikkelingsgebied "Noordkant Pereboomsgat". Stevig schoeisel wordt aanbevolen. Startplaats: Kruispad 26 te Koewacht. Informatie bij Luud Persijn, telefoon 0114-362521 of 06-44772060 of via de mail lpersijn@kpnmail.nl .
11 juni 19.00-22.00 uur	Wandeling Groot Eiland
Zondag 22 juni 10.00-12.00 uur	Steltkluut Natuurwandeling in Zuiddorpe. Locatie na aanmelding via info@Steltkluut.nl

WAARDEVOLLE WESTERSCHELDEDIJKEN

Dinsdag 22 april tot vrijdag 23 mei	Scheldewandeling van de organisatie 'Drinkbare Rivieren': zie Korte berichten
Donderdag 3 april 20.50 - 22.50; Dinsdag 22 april 21:20 - 23:20 uur; Maandag 19 mei 22.05-23.55 uur	Glasaalmonitoring bij Gemaal Paal i.s.m. RAVON
Donderdag 15 mei 14:00 - 17:00	Steltkluut Inventarisatie excursie Haventerrein Walsoorden; Start bij de silo's van de mouterij
Zaterdag 14 juni 13.30-16.30 uur	Steltkluut 1000-soortendag op meerdere locaties aan de Westerscheldedijken

JEUGD

Voor onderstaande jeugdactiviteiten graag aanmelden via: jeugdgroep@steltkluut.nl

Zondag 18 mei	Jeugdgroep doet mee aan de Scheldewandeling van 'Drinkbare Rivieren'
---------------	--

PLANTEN/INSECTEN

Zaterdag 12 april 13:30 - 16:30 uur	Steltkluut Inventarisatie excursie in Zuiddorpe
Zaterdag 10 mei 13:30 - 16:30 uur	Flora inventarisatie excursie Westelijke Rijkswaterleiding bij Terneuzen. Deelname aan deze excursie melden bij: pe.ce.posthuma@gmail.com

VOGELS

Zaterdag 29 maart 13:45 - 16:45 uur	Hoogwatertelling Saeftinghe
Zaterdag 5 april 12:00 - 17:30 uur	Laagwatertelling Saeftinghe
Zaterdag 26 april 13:30 - 16:30 uur	Hoogwatertelling Saeftinghe
Zondag 25 mei 13:15 - 16:15 uur	Hoogwatertelling Saeftinghe
Zaterdag 28 juni 17:00 - 20:00 uur	Hoogwatertelling Saeftinghe

De tellingen bij Saeftinghe starten op Emmaweg 4, Nieuw Namen

Meer informatie over de geplande activiteiten en bijeenkomsten van de verschillende werkgroepen zijn in de online agenda te vinden, zie steltkluut.nl/agenda of raadpleeg de Steltkluut App.

Voor korte termijn initiatieven van de insecten-, planten- en vogelwerkgroep: sluit je aan bij de diverse WhatsApp groepen.

Biodiversiteit op de Westerscheldedijk door aangepast beheer

Marleen Peeters (Tekst), Pieter Posthuma (Foto)

Door het huidige maaibeeld is de biodiversiteit op de Westerscheldedijken niet zo groot als die zou kunnen zijn. Door aanpassingen in het maaibeeld kunnen er op de dijken meer kruiden bloeien en insecten leven. Vogels hebben daar profijt van. Pieter Posthuma en Marian Sponselee van de Steltkluut bespraken tijdens een overleg met het Waterschap Scheldestromen een aantal mogelijkheden voor aangepast maaibeeld. In dit artikel een samenvatting van deze bespreking en de belangrijkste resultaten.

Als natuurbeschermingsvereniging heeft De Steltkluut in Oost-Zeeuws-Vlaanderen tot doel de natuur in onze regio te beschermen en bij te dragen aan een grotere biodiversiteit. Op die manier krijgen planten, insecten, vogels en andere dieren meer kansen. In de periode 2024/2025 zetten werkgroepen zich bijzonder in voor het thema Waardevolle WesterscheldeDijken.

Op de zeewering zijn vele hectaren grond in beheer bij officiële instanties. Het huidige beheer is onvoldoende om de biodiversiteit te vergroten of op z'n minst te behouden. De zeewering van de Westerschelde is zo'n voorbeeld. Zeedijken worden vaak verpacht voor de grasopbrengst, maar pachtcontracten belemmeren een verandering in beleid. Daar waar geen pachtcontracten gelden, vormen wettelijke regelingen en bijkomende kosten vaak een struikelblok. Daarom ligt in het voorstel van De Steltkluut de focus op die gedeelten van de dijk zonder pachtcontracten. Het meeste resultaat kan worden behaald door verandering van de maaimethode op de steenglooiing aan de zoute kant, verder zijn er mogelijkheden bij de dijkovergangen.

Steenglooiing

Tussen de vloedlijn en het schouw-/fietspad ligt een strook van zo'n 11 meter breed. Naast het pad wordt om veiligheidsredenen 1 meter geklepeld. Omgerekend naar de lengte van de zeewering gaat het hier bij de strook van 10 meter die overblijft om vele hectaren die nu jaarlijks geklepeld worden. Bij klepelen worden de planten verhakseld, een maaimethode die voor insecten, reptielen, amfibieën en zoogdieren het grootste negatieve effect heeft. Om de diversiteit te verhogen, is het voorstel bij deze strook een vorm van sinus-maaien toe te passen waarbij ieder jaar afwisselend een blok van 250 meter gemaaid wordt en de volgende 250 niet. Om het jaar zouden deze blokken dan afgewisseld worden: waar vorig jaar gemaaid werd, blijven nu de planten staan. Het maaisel dient hierbij afgevoerd te worden, waardoor de bodem verschaalt en kruiden meer kans krijgen. Bloeiende kruiden trekken insecten aan, die op hun beurt weer voor vogels zorgen. Het maaien zou moeten gebeuren in de herfst:

dan broeden er geen vogels meer, zijn er weinig insecten en hebben de meeste planten hun zaden verspreid. Dit voorstel is ingrijpend omdat het nog op geen enkele plek in Zeeuws-Vlaanderen wordt toegepast. Daarom is voorgesteld een proef uit te voeren op een klein deel van de totale zeedijk. Door Waterschap Scheldestromen is besloten met ingang van dit jaar het voorstel toe te passen tussen de dijkoversteken Kruisdorp en Baalhoek, een strook van 2,5 km Lang.

Dijkoversteken

Dijkoversteken die niet zijn verpacht, worden nu jaarlijks een aantal keren geklepeld. De Steltkluit stelt voor dit één keer per jaar te doen en het maaisel af te voeren. Omdat hier voor insecten geen uitwijkplaatsen zijn, is het zinvol om de meest insectvriendelijke maaimethode toe te passen. Maaien met een cirkelmaaier en afvoeren van het maaisel is dan de beste optie. Dit gebeurt al op de locaties Knuitershoek, het haventerrein van Walsoorden en in Kruispolderhaven. Voor de bijenorchissen daar is gekozen om rond half augustus te maaien. Uit kostenbesparend oogpunt zou het beter zijn alle locaties op hetzelfde tijdstip te maaien. Daar kleeft echter ook een nadeel aan. Wanneer er in augustus gemaaid wordt, zou het gras al weer snel terug groeien door stikstofdepositie en de voedselrijke grond van de zeedijk. Afsproken is nu dat alle

pachtvrije dijkoversteken zo laat mogelijk worden gemaaid waarbij het maaisel wordt afgevoerd.

Meer vogels door anders maaien

Vogels zullen profiteren van de nieuwe maaimethode. Nu is er voor overwinterende zaadeters zoals sneeuw- en grauwe gorzen niets te halen. Dit zal door gedeeltes niet te maaien aanzienlijk verbeteren. Er komen meer insecten en er is beschutting, vooral voor de jonge vogels. Meer bescherming van broedvogels zoals scholeksters, graspiepers en plevieren en de rustplaatsen bij hoogwater blijft noodzakelijk; verstoring door nieuwsgierigheid en loslopende honden is soms moeilijk te voorkomen. Voor betere bescherming zullen in overleg met het Waterschap bijvoorbeeld schermen en netten worden geplaatst tussen de broedende vogels en het passerend publiek.

De conclusie: in goed overleg met Waterschap Scheldestromen zijn er stappen gezet naar een beheer van de Westerscheldedijken dat meer op biodiversiteit gericht is. We houden de lezers op de hoogte van de resultaten van de proef.

Met dank aan Pieter Posthuma (coördinator Plantenwerkgroep) en Marian Sponselee (coördinator Vogelwerkgroep)

Camping De Stropielekker

Midden in de natuur geniet u van Rust en Ruimte.

- Fiets en wandeltochten.
- Te huur Kajakken. Mooie vaarroutes.

Axelsestraat 120 | 4543 RN Zaamslag | Info: 0115 – 431861 | www.destropielekker.nl

www.DeGroteVerleiding.nl

Ooit zo iets moois gezien?

DE GROTE VERLEIDING

een biologische supermarkt met de lekkerste, verste en gezondste producten, veelal uit de regio: We bezorgen de boodschappen wekelijks in heel Zeeland bij onze klanten aan de deur.

Paviljoen
't Schor^{Paal}

Restaurant Paviljoen 't Schor
Havenstraat 54 • NL - 4569 TL PAAL

Danny en Christien Buijsrogge

0031 6 25 38 22 77

paviljoen@tschor.nl • www.tschor.nl

de Bierkreek

BIOLOGISCHE ROZENKWEKERIJ

Dierenkliniek

Axel

0115-561488

Tuin aanleg • Onderhoud • Planten • Bomen rooien
 Snoeiwerk • Stronken frezen • Haardhout

van der Maas
 Groenbeheer

06 - 107 555 86 • vdmgroenbeheer@gmail.com

**KELVIN
 TERMINALS**
 CORRIE MACCOLL LIMITED

Adverteren? info@stelkluut.nl

Boekentip

Natuuramnesie

Hoe we vergeten zijn hoe de natuur er vroeger uitzag

Lucien Calle

In mijn jeugd fietsten we gewapend met verrekijkers samen met bevriende jeugdleden door het polderlandschap van Zeeuws-Vlaanderen. Ik herinner me talloze lage, holle bollige weilanden met overal alarmerende Kieviten, Grutto's en Tureluurs. Waar je ook fietste, overal was het onafgebroken gezang van oneindig veel Veldleeuweriken te horen. Hier en daar waren zelfs Grauwe gorzen die met hun eenvoudig riedeltje al van verre herkenbaar waren. Bloemdijken die hun naam eer aandeden, omdat ze zo vol met fraaie soorten begroeid waren.

Mijn dochters herkennen dit beeld helemaal niet. Binnen één generatie is het landschap en de soorten dieren en planten die daarin leven, totaal veranderd. Sommige soorten stierven lokaal uit. De indrukken die iedereen in zijn jeugd inprent blijven levenslang hangen en gaan werken als referentie. Vooruitgang of (meestal) achteruitgang van de natuur worden aan dat jeugdbeeld gerelateerd. Doordat we daarbij niet verder kijken dan onze eigen jeugd, schuift bij iedere generatie het referentiebeeld verder op: het zogenaamde Shifting Baseline syndroom. Het haast paradijselijke landschap uit de jaren '60-'70 zoals wij dat destijds ervaarden, was ook toen al ontzettend verarmd, alleen beseften we dat niet. En zelfs het 'ideaalbeeld' van de natuur rond 1950 waar vaak aan gerefereerd wordt, was al een slap aftreksel van de natuur van een aantal generaties daarvoor. Ook natuurbeschermers kijken zelden verder terug dan veertig jaar geleden, omdat er van voor die tijd weinig 'officiële' cijfers zijn. Er is nu haast niemand meer die zich de Steur nog herinnert die ooit in de Zeeuwse Delta heeft rondgezwommen, terwijl deze tot over de drie meter lange vis een indrukwekkende verschijning moet zijn geweest. Dat er vroeger zelfs Grijs walvissen zwommen in de Westerschelde is al helemaal uit het collectieve geheugen gewist.

Marc Argeloo heeft dit 'vergeten' van de historische natuur prachtig beschreven in het boek *Natuuramnesie*. Op basis van veel verschillende bronnen, van oude reisverslagen tot archeologisch onderzoek, schetst Marc een beeld van een onthutsende verarming van de natuur, terwijl die bijna onopgemerkt is gebelevend. Je moet er wel even voor gaan zitten, want Marc beschrijft het uitvoerig en zeer gedetailleerd. *Natuuramnesie* is een van de meest indrukwekkende natuurboeken die ik heb gelezen. Eigenlijk zou iedereen het moeten lezen. Het boek strandde in de top vijf van de verkiezing van het Natuurboek van 2024. Voor mij had hij best op nummer één mogen eindigen.

Natuuramnesie
Hoe we vergeten zijn
hoe de natuur er vroeger
uitzag

Auteur: Marc Argeloo
Uitgeverij: Atlas contact

Riet, van duivelsbeet

Marleen Peeters

Rietkragen op de oevers langs waterlopen kunnen plotseling ineens verdwenen zijn. Al het riet is weggemaaid. Voor rietbewoners is dat een ramp. Het kan ook anders. In dit artikel een paar voorbeelden van gefaseerd maai beleid en aandacht voor gevederde rietbewoners.

Het is een bekend beeld. In het najaar wordt menige rietkraag naast een watergang vrijwel totaal weggemaaid. Ziezo, dat is weer proper! En het water kan weer ongehinderd verder stromen. Of toch niet?

Over beheer van het buitengebied valt heel veel te zeggen én er zijn heel verschillende belangen. Daar waar sommige mensen genieten van het vrije uitzicht als de rietkraag weer is weggehaald, zijn er anderen die betreuren dat met het riet ook de schuilplaats van allerlei vogels, insecten en andere dieren wordt weggemaaid. Steeds meer beheerders zoeken bij werkzaamheden in de openbare ruimte dan ook naar een balans tussen ecologische waarde en functionaliteit. Voor behoud van de biodiversiteit in een rietkraag is het de

beste praktijk om per jaar niet meer dan een derde te maaien en ieder jaar weer een ander stuk. Hierdoor blijft de functie van riet als toevluchtsoord en kraamkamer van diverse soorten beter gewaarborgd. In Noord-Nederland zijn de watergangen wat groter en wordt er om en om één kant gemaaid. De vraag is natuurlijk ook óf het riet eigenlijk wel overal gemaaid moet worden? Oude rietkragen zijn belangrijk voor soorten als de Grote karekiet, maar ook voor insecten als nachtvlinders die hierin overwinteren als pop. Ook ree en haas gebruiken het rietland graag als rustplaats en dekking. Niet overal wordt echter het riet ieder jaar gemaaid. Dit is afhankelijk van het doel. Voor het in stand houden van bloemrijke oevervegetatie is intensieve bemaaiing weer wél noodzakelijk.

Man Bruine Kiekendief boven het riet (Foto Carola André)

tot blauwborst

In dit artikel geen pleidooi voor één bepaalde manier van onderhoud van rietkragen, dit vraagt maatwerk, maar we vertellen wel iets meer over de plant zelf en een paar voorbeelden van leven in het riet.

Vogels die niet zonder riet kunnen

Een flink aantal vogelsoorten is sterk afhankelijk van riet. We noemen er een paar.

Roerdomp: een reigersoort die door zijn 'paalhouding' en schutkleur vrijwel onzichtbaar is. Zijn hoempende geluid is des te opvallender. Roerdampen broeden in moerassen die rijk zijn aan stevig, oud winterriet. De Roerdomp overwintert ook in ons land. Het is een zeldzame broedvogel die je vaker ziet dan hoort.

Bruine kiekendief: de meest algemene Kiekendief die graag in rietland broedt. Je ziet hem vaak boven de rietlanden speuren naar prooi, vliegend in zijn typische V-vorm, maar hij jaagt ook op andere plekken.

Waterral: een vrij talrijke broedvogel in Oost-Zeeuws-Vlaanderen. Je hoort 'm eerder dan je hem ziet. Herkenbaar aan een ijselijke gil die klinkt als een speenvarken.

Baardman: een typische rietvogel. Het mannetje heeft karakteristieke bakkebaarden met een roep die helder en ver dragend is en wel iets heeft van een schaats op het ijs.

Blauwborst: het mannetje van deze rietzanger is makkelijk herkenbaar aan de fraaie, blauwe borst en zijn uitbundige, versnellende zang.

Gras waar de duivel in zat

Riet (*Phragmites australis*) is misschien wel de grootste vertegenwoordiger van de grassenfamilie in ons land. In het najaar heeft riet een roodachtige tot paarse bloeiwijze die als een pluim zichtbaar blijft in de winter. De plant kan wel twee tot drie meter hoog worden en heeft ondergronds dikke holle wortelstokken die zich meterslang kunnen verspreiden op de grens tussen zoet water en land. Sommige rietmaaiers zorgen ervoor dat afgemaaide stengels tot boven het wateroppervlak blijven uitsteken omdat anders de luchtkanalen vol water lopen waardoor het riet letterlijk verdrinkt. Tenzij de doorstroming van het water bevordert moet worden – wat in Zeeuws-Vlaamse sloten doorgaans het geval is – dan wordt riet onder water ook zoveel mogelijk weggehaald. Op de rietbladeren vind je een soort golving in het blad. Vroeger dacht men dat dit het werk van de duivel was die in het riet woonde, vandaar de benaming ‘duivelsbeet’. De realiteit is een stuk prozaïscher en wellicht ook geruststellender: het blad heeft opgerold gezeten tegen een knoop aan en dat blijf je zien als het blad zich heeft ontrold.

Baardman met jongen (Foto Jo de Kind)

Rietkraag (Foto Lucien Calle)

Kleine karekiet: een onopvallende bruine vogel van de rietlanden met een prachtige, kenmerkende zang waarbij hij zijn eigen naam zingt. De Kleine karekiet broedt in jong riet.

Rietzanger: heeft jong én overjarig riet nodig bij het broeden. Vanuit de top van een rietstengel stijgt het mannetje op voor een korte zangvlucht om als een parachute weer neer te dalen. De zang is typisch krassend.

Rietgors: de naam zegt het al, ook deze vogel kan niet zonder riet. Het mannetje lijkt iets op de Huismus maar dan met een zwarte kop en keel en een witte halsband met baardstreep. Een van de meest voorkomende gorzen in ons land. In de zomer eten ze insecten en spinnen, in winter eet de Rietgors zaden waaronder rietzaad.

Meerkoet: wie kent 'm niet. Roetgrijs met een zwarte kap en een witte bles op de snavel. Ze gebruiken de rietkraag vaak om hun kuikens in de buurt ervan groot te brengen.

Met dank aan Nathalie De Somer, Marian Sponselee en Lucien Calle.

Insectenweetjes uit het riet

Deze rubriek heeft eenmalig een andere naam gekregen. Dit keer geen waarnemingen van de afgelopen periode, maar speciale aandacht voor insecten die in het riet leven.

Marleen Peeters (tekst) met medewerking van Bert Vanden Berghe, Nathalie De Somer en Lucien Calle (Foto's)

Kraamkamer voor de Sigaargalvlieg

Een rietkraag is een ecologisch rijk gebied doordat er veel insecten leven. Zo gebruikt de Sigaargalvlieg (*Lipara lucens*) riet als kraamkamer voor haar larve.

Als het vrouwtje een eitje heeft gelegd in de groeiende top van een riethalm, gaat de larve in het midden van die riethalm de tussenschotjes wegeten; daardoor ontstaat er een verkorte top, een soort bonsai. Die top wordt van binnenuit ingekort, de blaadjes gaan eromheen groeien en dat vormt een beschermende kamer waarin de larve overwintert: een plantengal. De vrouwtjes zoeken een riethalm uit en de mannetjes vliegen van riethalm naar riethalm om te bevruchten. De vrouwtjes zoeken een stengel uit die te behappen is voor hun larven: niet te groot, niet te klein en wat hoger op de oever. Daarom staan rietsigaargallen wat

dichter bij elkaar, iets hoger op de oever. De larven vormen op hun beurt weer een voedingsbron voor vogels. Op een mooie meidag, wanneer het zonnetje schijnt, komt de ontpopte larve uit en vreet het jonge vliegje zich een weg naar buiten en begint de cyclus opnieuw. Wanneer de gal niet meer gebruikt wordt door de Sigaargalvlieg, komen er andere bewoners in, bijvoorbeeld andere insecten die ook gebruik maken van de bescherming die de stevige plantengal biedt. En beetje zoals een nestholte van een specht ook door andere dieren wordt bewoond wanneer de specht er geen gebruik meer van maakt. Dat kan uiteraard alleen als de uitgebloeide rietstengel met de plantengal niet weggemaaid wordt.

Rietloopmijt maakt kunst

Soms zie je tussen het riet allerlei bladeren die in elkaar gevlochten

lijken. Dit is het kunstwerkje van de Rietloopmijt (*Stenotarsonemus phragmitidis*). Deze mijt injecteert een stofje in het riet waardoor de bladeren sneller gaan groeien. Zo worden ze langer en zachter en vergroeien ze met elkaar omdat ze in de knoop raken.

Rietvink is dol op riet

De Rietvink (*Euthrix potatoria*) is een prachtige lichtbruine vlinder met voorkeur voor gebieden met riet. De vlinder vliegt van half juni tot begin augustus met een tweede generatie die vliegt tot begin oktober. De vlinder vliegt 's avonds en 's nachts. De rups van deze vlinder drinkt dauwdruppels en wordt daarom ook wel 'drinker' genoemd. De soort overwintert als rups in een cocon tegen een riet- of grasstengel.

Gal Rietloopmijt
(Foto Nathalie De Somer)

Gal Rietloopmijt
(Foto Nathalie De Somer)

Gal van Sigaargalvlieg
(Foto Bert Vanden Berghe)

Opengemaakte gal van Sigaargalvlieg met larve
(Foto Bert Vanden Berghe)

Rietvink rups (foto Lucien Calle)

Rietvink vrouw
(Foto Bert Vanden Berghe)

KORTE BERICHTEN

Waardevolle Westerschelde Dijken

Waardevolle WesterscheldeDijken

Drinkbare Rivieren organiseert wandeling langs de hele Schelde

Van 22 april tot 23 mei organiseert Drinkbare Rivieren een wandeling vanaf de bron van de Schelde tot de monding in de Noordzee. Voor deze wandeling nodigt de organisatie iedereen uit om mee te lopen, al is het maar voor een dag. Onderweg zullen er verschillende grote en kleine

evenementen plaatsvinden in het kader van een schone en gezonde Schelde. Ook De Steltkluut heeft voorstellen voor activiteiten gedaan. Wanneer daar meer over bekend is, worden Steltkluutleden op de hoogte gesteld. Voor meer informatie: <https://drinkablerivers.org>

VAN HET BESTUUR Steltkluut clubfeestje

Op zondag 6 april organiseren we bij Onderste Boven nabij Ossensisse een clubfeestje. Er zal van alles te doen zijn wat past binnen het onderzoek naar de biodiversiteit in het cluster Ossensisse van 'ANV de Groene Oogst', waaraan we als Steltkluut meewerken. Tijdens het clubfeestje hebben we in ieder geval de volgende activiteiten waaraan iedereen kan meedoen en kan kennismaken met de verschillende werkgroepen.

- De Jeugdgroep zal een wormenonderzoek doen en meewerken aan een muizenonderzoek.
- De Plantenwerkgroep onderzoekt de effecten van verschillende manieren van beheer op de bermen.
- Met de Vogelwerkgroep kunt U al vanaf 8 uur mee genieten

van de trekvogels bij gemaal Campen. Later zullen we kijken naar de diversiteit aan vogels op wintervoedselakkers.

- De Insectenwerkgroep zal de nachtvlinders determineren die in de led-emmers gevangen zijn.
- Er zijn nog meer activiteiten, die zijn we nog aan het organiseren. Uiteraard is er volop kans om bij te praten met andere Steltkluutleden onder het genot van koffie/ thee en iets lekkers. Voor de lunch worden soep en brood voorzien.

Wisseling in het bestuur

Huib Bun heeft het bestuur verlaten. Het bestuur bedankt hem voor zijn inzet. Pieter Posthuma zal de functie van Huib Bun overnemen in het bestuur. Hij is al voorzitter van de Plantenwerkgroep.

Glasaalmonitoring voor de bedreigde paling in Zeeuws-Vlaanderen

RAVON komt op voor de bescherming van de bedreigde paling. Dit gebeurt onder andere door de glasaalmonitoring. Vanaf ongeveer maart komen de jonge palingen, glasaal genoemd, vanuit de paaigebieden in de Sargassoze met zeestromingen naar de kusten. Vanaf hier trekken ze het zoete water op, waarbij ze veel barrières tegenkomen en het moeilijk voor ze is om opgroeigebieden te bereiken. In het voorjaar staan 200 vrijwilligers aan de Nederlandse kustlijn om te monitoren hoeveel glasaaltjes er naar het Nederlandse zoete water willen zwemmen. In Zeeuws-Vlaanderen kan iedereen die dat wil zich aansluiten om te helpen. (Zie agenda)

Uitnodiging voorjaarsvergadering

Dinsdag 29 april

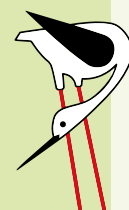

Het bestuur nodigt alle leden van De Steltkluut uit voor de Algemene Ledenvergadering op dinsdag 29 april om 19.30 u.

Locatie: Edvard Grieghof 113 Terneuzen
Bij deelname graag aanmelden via info@steltkluut.nl zodat de vergaderstukken toegestuurd kunnen worden.

DE AGENDA:

- 1 Welkom
- 2 Mededelingen bestuur
- 3 Jaarrekening 2024
- 4 Kascommissie
- 5 Mededelingen werkgroepen
- 6 Flitspresentaties: onderzoek, bestaande en nieuwe natuurprojecten in onze regio
- 7 Toelichting Drinkable Rivers-wandeling
- 8 Rondvraag

2025 Het Jaar van de Torenvalk

Marleen Peeters i.s.m. Henk Castelijns (tekst), Carola André (Foto's)

De Torenvalk heeft het deze winter zwaar gehad. Door de aanhoudende regens en het daarmee samenhangende muizentekort, werden er meer dode Torenvalken gevonden dan voorheen. Terwijl het al zo slecht gaat met de Torenvalk. SOVON en de Vogelbescherming hebben daarom 2025 uitgeroepen tot het Jaar van de Torenvalk.

Wie kent 'm niet? Biddend boven de wegberm of speurend op een paaltje op zoek naar een lekkere muis. Lang was de Torenvalk (*Falco tinnunculus*) onze meest voorkomende roofvogel. Die plek is nu ingenomen door de minder kieskeurige Buizerd. Het gaat slecht met de Torenvalk. In Nederland is nog maar een kwart over van de aantallen van vijftig jaar geleden. De geschatte broedpopulatie ligt tussen de 3800 en 7700 (2018 – 2020) en hij staat op de Rode Lijst als kwetsbaar. Reden voor SOVON en de Vogelbescherming om 2025 uit te roepen tot het Jaar van de Torenvalk. De Zoogdierenvereniging sloot zich daarbij aan door 2025 uit te roepen tot het Jaar van de Woelmuis. De Veldmuis, een soort woelmuis, is het belangrijkste voedsel van de Torenvalk. Het doel is om door het verzamelen van data de situatie van de Torenvalk beter in kaart te brengen zodat goede beschermingsmaatregelen kunnen worden genomen voor deze vogels in het landelijk gebied.

Oorzaken afname

In Nederland is het aantal Torenvalken sinds 1970 met 75% (!) afgenomen, vooral op de zandgronden. Zeeland telt 9% van de landelijke torenvalkpopulatie. Sinds 2000 is er een afname met 21% vastgesteld. Dit heeft verschillende oorzaken. Ten eerste de industrialisering en intensivering van de landbouw waardoor er steeds minder kruidenrijk grasland en ruigtes overblijven met als gevolg minder Veldmuizen. Doordat de Havik en Buizerd toenamen in deze periode, werd ook het risico op predatie groter.

De Torenvalk bouwt niet zelf een nest, maar maakt gebruik van een nestkast of een oud nest van bijvoorbeeld Eksters en Kraaien. Het aantal van deze soorten nam af, waardoor er minder nesten beschikbaar kwamen. Veel kerktorens kregen duifwerende voorzieningen waardoor de Torenvalk daar ook niet meer terecht kan.

Onderzoek in het Jaar van de Torenvalk

Tijdens het jaar van de Torenvalk zijn er verschillende onderzoeken die door SOVON, de Vogelbescherming en andere organisaties zijn opgezet. Hieronder staat uitgelegd hoe iedereen daar een bijdrage aan kan leveren.

Wat eet de Torenvalk?

Het belangrijkste voedsel bestaat uit Veldmuizen. In de zomer wordt dit aangevuld met jonge vogels en vooral in de winter ook met grote insecten en regenwormen. Ze hebben heel scherpe ogen, waardoor ze op een afstand van 18 meter een insect van 2 millimeter kunnen zien! Deze vangt hij soms ook lopend door het gras, vooral jonge Torenvalken doen dit. Muizen vangen ze vaak biddend. Voor hun opgroeiende jongen hebben ze dagelijks vier muizen per jong nodig. Voldoende voedsel verzamelen is dus een enorme prestatie waarvoor het mannetje

de grootste bijdrage levert.

Torenvalken braken de onverteerbare stukje voedsel uit. Deze braakballen zijn belangrijk in het onderzoek. Bij nesten worden al redelijk veel braakballen verzameld, maar buiten de broedperiode is dat niet het geval. Vind je vóór 1 april braakballen, neem dan contact op met Henk Castelijns over deze vondst.

Waar bidt de Torenvalk?

Klopt het dat de meeste Torenvalken boven de wegbermen biddend hun eten zoeken of zijn de dichtheden daar gelijk aan die in het open agrarisch gebied? Om het belang van de wegbermen in kaart te brengen, organiseert SOVON de routetelling 'Waar bidt de Torenvalk?' Meedoen kan via de app Avimap.

Hoeveel broedparen?

In Zeeland willen we het aantal broedparen in kaart brengen door (a) kartering (voor kenners) en (b) het vastleggen van zoveel mogelijk waarnemingen in waarneming.nl (voor iedereen). Hierbij is het belangrijk te letten op het geslacht van de vogel (man of vrouw). Doe dit in maanden maart, april en mei.

Waar broedt de Torenvalk?

In Zeeland broedt iets minder dan de helft van de Torenvalken in speciale nestkasten. Onderzoek tijdens het Jaar van de Torenvalk naar de landelijke dekking en bezetting van die nestkasten en het broedsucces kan verdere aanwijzingen opleveren hoe we de Torenvalk kunnen helpen en waar dat het meest nodig is. Dit gebeurt in Zeeuws-Vlaanderen al sinds 2015. Een aantal leden van de Steltkluut houdt zich bezig met het checken van de nestkasten en het ringen van de jongen. Ook dat levert waardevolle informatie op. Laten we er samen voor zorgen dat deze prachtige vogel zich thuis blijft voelen in onze streek!

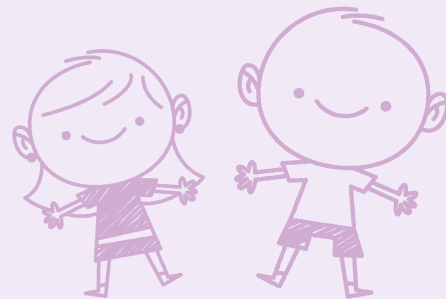

Meedoen aan onderzoek Torenvalk

Er zijn drie onderzoeken waaraan je mee kunt doen:

1. Waar bidt de Torenvalk?
2. Wat eet de Torenvalk?
3. Waar broedt de Torenvalk?
4. Hoeveel broedparen telt Nederland?

Meer informatie voor wie een bijdrage wil leveren aan dit onderzoek: Sovon.nl en Henk Castelijns (castelijns@zeelandnet.nl)

Heggenmus

Het is lente. Mart is in de tuin. Hij hoort iets. Er fluit een vogeltje. Rustig kijkt hij om zich heen. Waar zit het? Welk vogeltje fluit zo mooi?

Het is niet altijd gemakkelijk. Dat zegt opa. Ze zitten vaak goed verstopt. Maar niet allemaal. De merel is vaak goed te zien. Deze niet.

'Papa,' fluistert Mart. 'Hoor jij het ook?'

Papa is druk aan het spitten. Hij wil wat meer bessenstruiken. Daar is hij al een tijdje aan bezig.

'Papa!' zegt Mart nog steeds zachtjes.

Papa hoort het niet.

'Jammer dat opa er niet is,' zegt Mart.

'Zei je iets?' vraagt papa.

'Ja,' zegt Mart. 'Ik vroeg iets.'

'Wat dan?'

'Welke vogel er fluit?' vraagt Mart.

Papa staat stil. Hij luistert.

'Ik weet het niet,' antwoordt hij.

Daar heeft Mart niets aan.

'Opa zou het wel weten,' zegt hij.

'Vraag het dan aan opa.'

'Hèhè,' zegt Mart. 'Daar heb ik toch niks aan. Opa is er toch niet. Hoe kan ik het dan vragen?'

Papa gaat verder met spitten.

Mart zucht.

Wat moet hij nu doen?

Hij hoort het vogeltje nog steeds. Dat is fijn. Als hij hem nu eens kon zien.

Voorzichtig loopt Mart door de tuin. Hij staat meerdere keren stil. Hij kijkt geduldig rond.

Was ik maar een roofvogel, denkt hij. Die ziet vast sneller wat ik zoek.

Ineens ziet hij het vogeltje. Het zit op een takje. Het is niet groot. Het zingt heel mooi.

Mart kent één vogeltje heel goed. Dat is het winterkoninkje. Die zingt altijd uit volle borst. Die is het niet.

Dit vogeltje kan er ook wat van. Mart loopt er langzaam naartoe. Ineens vliegt het op.

Wat jammer, denkt Mart. Nu weet ik nog niet wat het is.

Dat duurt niet lang. Het vogeltje zit nog in de tuin.

Boven in een struik. De zon schijnt erop. Dat is fijn. Nu kan Mart de kleuren beter zien.

Het heeft een grijs kopje. De rugveren lijken op een huismus. Zijn borst is lichtgrijs.

Heggenmus

'Mag ik naar opa?' vraagt Mart.

'Waarvoor?' vraagt papa.

'Om de vogel die ik heb gezien,' antwoordt Mart. 'Ik wil weten welke het is.'

Mart vertelt wat hij heeft gezien. Papa weet niet welke vogel het is. Dus mag hij naar opa.

Mart loopt naar het hek. Dat gaat ineens open.

'Opa!' roept Mart. 'Ik wilde net naar jou toe.'

'Dan ben ik je voor,' zegt opa. Hij lacht erbij.

'Er zit een vogeltje in de tuin,' zegt Mart. 'Het kan mooi zingen. Wacht, daar! Hoor je hem?'

'Dat is een heggenmus,' zegt opa gelijk. 'Die kan heel mooi zingen. Dat klopt.'

'Heggenmus,' herhaalt Mart. 'Hij heeft een klein snaveltje. Het is dus toch geen huismus.'

'Klopt,' zegt opa. 'Wat knap dat je dat zag.'

Wat zag je nog meer?'

Mart vertelt over het grijze kopje. Over de rugveren en de borst.

Opa knikt. 'Dat klopt allemaal. En heb je nog meer verschillen gezien met de huismus?'

Mart denkt na. 'De heggenmus is slanker,' zegt hij. 'Hij is ook schuwer. En de zang is heel anders. De huismus tjilpt, de heggenmus zingt.'

Opa kan zijn oren niet geloven. Mart heeft heel veel verschillen gezien.

'Opa?' begint Mart. 'Waarom heeft hij zo'n dunne snavel?'

'Daar is een spreekwoord over,' zegt opa. 'Ieder vogeltje zingt zoals het gebekt is.'

'En wat betekent dat?' vraagt Mart.

'Dat ieder het doet op zijn eigen manier,' zegt opa.

Daar moet Mart over nadenken. Maar niet al te lang.

'Wacht eens even,' zegt hij. 'De snavel van een mus is dik en kort. Die van een roofvogel is krom. Die van een scholekster is lang.'

Opa knikt.

'Daarom zingen ze anders,' zegt Mart. 'Daar kan nooit hetzelfde geluid uit komen.'

De ogen van opa stralen. Dat heeft zijn kleinzoon mooi gezegd.

'Dat heb je knap gezien,' zegt opa. 'Dat jou dat opvalt.'

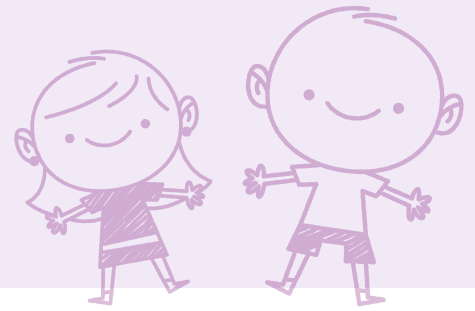
'Dat,' zegt Mart, 'dat heb ik geleerd van jou en van papa.'

'Van mij en je papa?' vraagt opa.

Mart knikt. 'Jazeker,' zegt hij. 'Ik heb geleerd om beter te kijken. Daar kan ik veel van leren.'

Nu knikt opa. Hij strijkt zijn kleinzoon door zijn haren. Opa is trots op Mart. Die heeft geleerd om beter te kijken. Dat deed hij ook dit keer weer.

Puzzel Vogelgeluiden

Dieren maken verschillende geluiden. Een hond blaft en een kat miauwt. Zo maakt iedere vogel ook zijn eigen geluid. Kun jij in onderstaande puzzel deze geluiden wegstrepen. Achter iedere vogel staat tussen haakjes het aantal letters waaruit het geluid dat de vogel maakt bestaat.

Wat overblijft is de titel van een liedje en de schrijver.

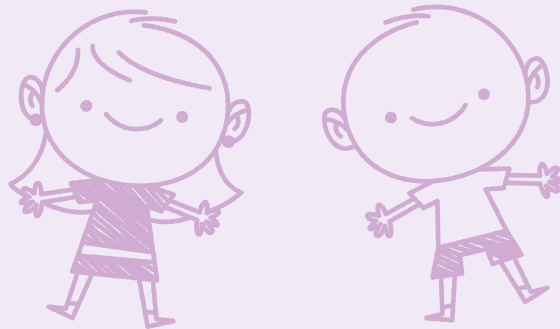
T	V	O	N	E	W	U	A	M	K	K	G
O	R	E	L	T	J	N	E	R	W	P	W
K	L	O	K	K	E	N	A	E	I	A	T
K	Z	I	M	H	E	S	T	N	N	N	K
E	G	J	C	P	S	T	K	E	E	N	L
N	E	A	L	E	E	E	V	E	K	E	E
R	L	I	N	R	N	T	O	O	A	R	P
E	J	G	E	T	O	O	T	K	W	R	P
S	N	N	E	R	E	K	K	E	K	I	E
H	E	G	A	K	K	E	N	O	R	K	R
R	M	A	N	E	I	A	A	R	K	E	E
N	S	S	C	H	R	E	E	U	W	E	N

- Buizerd (6)
- Duif (8)
- Eend (6)
- Ekster (8)
- Gans (6)
- Groene specht (6)
- Haan (7)
- Huismus (7)
- Kalkoen (7)
- Kippen (6)
- Koolmees (6)
- Kraai (7)
- Ooievaar (9)
- Pauw (10)
- Tortelduif (6)
- Zwaan (12)
- Zwaluw (9)

Oplossing:

Zingende vogels

Toon Hagenaar (Tekst en foto's)

Ieder vogeltje zingt zoals het gebekt is. Zoek ik de betekenis van dit gezegde op, dan staat er in het Algemeen Nederlands Woordenboek: iedereen handelt of spreekt volgens zijn eigen aanleg. Dat laatste vind ik een mooie omschrijving. Ieder vogeltje heeft namelijk een andere snavel dan de ander. Dus kan het ook niet anders dan dat er een verschillend geluid uit komt.

Als je de puzzel hebt opgelost, weet je dat er vele omschrijvingen zijn voor vogelgeluiden. En dat is slechts een kleine greep eruit. Een kwakende eend, een klepperende ooievaar. Wist je dat sommige vogels andere vogels imiteren uit hun directe omgeving? Spreuwen zijn hier erg goed in.

Wanneer de maand maart aanbreekt, en voordat het licht wordt, hoor je al vele vogels luidkeels zingen. Het is een kakofonie aan geluiden. Probeer ze maar eens te onderscheiden als je nog in je bed ligt. Herken je de zanglijster, het pimpelmeesje of de merel? Dat ze zo luidruchtig zijn, is niet voor niets. In de lente gebeurt er iets met de vogels. Ze willen paren. Dat gevoel wakkert het fluiten aan. En niet alleen daarom. Ze willen ook laten weten hoe groot hun territorium is. Oftewel: 'Als je te dicht in de buurt komt, val ik je aan. Dit is mijn leefgebied.' Met het geluid laten ze ook hun partner weten dat hun nestje klaar is of dat ze de mooiste zijn van alle soortgenoten in de wijde omtrek.

Syrinx

Hoe komt het dat we zeggen dat vogels kunnen fluiten? Ze hebben geen lippen die ze net zoals de mens kunnen tuiten om erdoorheen te blazen. Bij vogels zit aan het eind van de luchtpijp een orgaan. Dat orgaan wordt syrinx genoemd. Je zou het ook het spraakorgaan van de vogels kunnen noemen. De syrinx bestaat uit membranen en kraakbeen. Wanneer vogels geluid maken, trillen die. Ze worden aangestuurd door zeer snelle spieren. Bij zangvogels kunnen deze membranen op hetzelfde moment meerdere geluiden voortbrengen.

Vogelgeluiden

Een vogel maakt geluid om meerdere redenen, hebben we hiervoor al gelezen. Ze willen graag laten weten aan hun soortgenoten dat ze er zijn. We onderscheiden twee soorten vogelgeluiden: de roep en de zang.

Roep

De roep bestaat uit korte geluiden. Het zijn er niet meer dan drie. De roep van een vogel is niet altijd hetzelfde. Dit heeft te maken met wat de vogel wil laten weten. We kunnen de roep onderscheiden in: de vluchtroep, de contactroep, de bedelroep en de lokroep. Daarnaast heb je natuurlijk ook nog de alarmroep.

Brandgans

Ekster

Deze bestaat meestal uit een reeks snel herhaalde korte geluiden, maar niet altijd. Zo laten mezen een langgerekt hoog pieptoonje horen wanneer er een roofvogel overvliegt.

Zang

Het grote verschil tussen de zang en de roep is de lengte. De zang duurt langer. Het meeste wordt de zang gebruikt in het begin van de paartijd en de broedtijd. Daarbij wordt de zang gebruikt om het territorium af te bakenen als wel om te flirten. In de nazomer zijn vogels veel stiller. Er is geen behoefte meer om het territorium te verdedigen. Verder speelt ook de rui hierin een rol. Toch zijn er in de herfst vogels die weer beginnen te zingen. Dit kan duren tot het aanbreken van de winter. Een reden daartoe kan zijn dat ze hun winterterritorium willen verdedigen. Denk hierbij aan het roodborstje en het winterkoninkje.

Herkennen gezang

Iedere vogelsoort brengt een eigen geluid voort. Daaraan kunnen we ze herkennen zonder dat we ze hoeven te zien. Denk maar eens aan de karekiet die zijn eigen naam roept als je langs een rietkraag loopt. Je kunt je soms verloren staren tijdens het zoeken

naar die vogel. Vinden, ho maar! Horen doe je hem des te beter. Of je bent midden in het veld en je hoort de veldleeuwerik. Hoe je ook naar boven staart, die vrolijke zanger zie je niet. Vroeger was het vrij lastig om deze geluiden te leren herkennen. Als je dan in je vogelgids keek, moest je er maar wijs uit worden hoe het geluid in het echt klonk en wat voor intonaties er waren. Later had je een elpee met geluiden, en nog later een cd. Tegenwoordig is dat gelukkig veel gemakkelijker geworden. Er zijn verschillende apps die je op je telefoon kunt zetten. Door een stukje van de zang op te nemen, determineert de app het gezang en ziedaar, je weet gelijk welke vogel er zingt. Wist je dat niet alle vogels zingen? Ze maken op een andere manier kenbaar dat ze er zijn. Denk hierbij aan het kleppen van een ooievaar boven op zijn nest of het roffelen van een specht op een boomstam.

Eigen waarneming

Misschien heb je zelf een vogel in gedachten die indruk op je heeft gemaakt met zijn zang. Of met een geluid dat je hoorde en niet gelijk thuis kon brengen. Als ik terugdenk aan het begin dat ik begon met me te interesseren voor vogels zijn dat onder andere de veldleeuwerik en het winterkoninkje geweest. Vooral die laatste verbaasde me dat er zoveel geluid kon komen uit dat kleine keeltje. Wanneer ik in de buurt ben van een beek, dan ben ik altijd aangenaam verrast als ik een hoog schel tie tie hoor. Ik weet dat ik zo snel mogelijk om me heen moet kijken, want het is de blauwe flits die

ik hoor. Zo wordt het ijsvogeltje ook wel genoemd. Eén vogeltje heeft het me de laatste jaren erg lastig gemaakt. We woonden nog in de buurt van de kreek van Terneuzen. Vaak hoorde ik hem in de buurt van een paar knotwilgen, maar te zien kreeg ik hem niet. Het was altijd een raadsel voor me. Hoe ik ook zocht naar zijn profiel, ik vond hem niet. De zang had een bepaald loopje. Niet zo moeilijk om te onthouden, maar wel om op te zoeken. Want als je in die vogelgidsen kijkt en je moet er weer een riedeltje van maken, is dat geen gemakkelijke opgave.

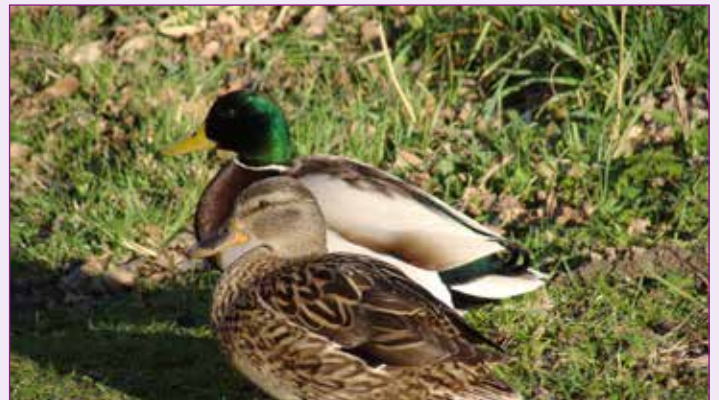
Gelukkig is er internet. Ik ben net zo lang op een site met vogelgeluiden blijven klikken tot ik hem had gevonden. Het vogeltje behoort tot de groep die we zangers noemen. Het was Cetti's zanger. Nu hoor ik hem in meer gebieden waar ik doorheen fiets. Slechts één keer heb ik hem gezien, en ook die keer was het lastig om hem echt goed te kunnen spotten tegen het schelle licht van de achtergrond.

Ik wens jullie veel luistergenot toe wanneer je weer in de natuur bent. Wie weet ontdek je een nieuw soort, die je nog niet had gezien of had gehoord.

Handige apps om vogels te leren herkennen zijn: mijnvogelvinder.nl.
Voor geluiden is BirdNET of Vogelgeluiden een goede app.

Roodborstje

Wilde eend

Turkse tortel

Hop

Vogels in de Hedwige en Prosper

Foto's Jo de Kind

In dit lentenummer staat een artikel waarin de rapportage is verwerkt van de vogels die sinds oktober 2022 de Hedwige en Prosper hebben bezocht. Een deel daarvan staat nu op deze laatste pagina. Met dank aan Jo de Kind die op verzoek van de redactie weer prachtige foto's heeft gestuurd.

Bergeend

Kluut

Wulpen

Smienten

Krakeend

Wintertaling

Slobeend